
LİSANS EĞİTİMİNİN HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN EMPATİ BECERİ DÜZEYİNE ETKİSİNİN BELİRLENMESİ

DETERMINE OF EFFECT BACHELOR'S DEGREE TO LEVEL OF EMPATHY ABILITY OF NURSING STUDENT

Fatma AY

Anahtar Sözcükler: empati becerisi, okul başarısı, hemşirelik öğrencisi

Key Words: empathy ability, school achievement, nursing student

ÖZET

Empati, başkasının hissettiklerini etkili biçimde anlamak ve anladıklarını ona iletmek olarak tanımlanmıştır. Bir başkasının bakış açısını ve rol kimliğini kabul etme, bir başkasının duygularını, yaşam biçimini, hissettiklerini ve diğer insanlarla ilişkilerini anlayarak, ne anladığını ona iletmektir. Empati, bireyin gelişimsel geçmişinden etkilenen, iletişimsel bir süreç olarak vurgulanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin okul başarı durumları ile empati becerileri arasındaki ilişkiyi ve empati becerisini etkileyen faktörleri belirlemektir. Çalışmanın örneklemini İstanbul Üniversitesi Bakırköy Sağlık Yüksekokulu'nda okuyan 34 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak, okul başarı kayıtları, sosyo-demografik özellikleri ve empati becerisini etkileyebileceği düşünülen bazı yaşam deneyimlerini sorgulayan anket formu, empati beceri ölçeği kullanılmıştır. Empati Beceri Ölçeği (EBÖ)-B Formu Ü.Dökmen (1988) tarafından geliştirilmiştir. Veriler frekans dağılımı, Pearson Korelasyon Analizi, t Testi ve Varyans Analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

I., II., III. ve IV. sınıf öğrencilerinin empati beceri puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0.05$). Öğrencilerin okul başarıları ile empati beceri puanları arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$). Mesleğini seven öğrencilerin okul başarıları, sevmeyen öğrencilerin okul başarılarından daha yüksek bulunmuştur ($t=2.218$, $p<0.05$).

SUMMARY

Empathy is defined as affective understanding of another person's feelings and feedback of your understand to him. That is feedback what you are understand that the adoption of another person's point of view and an identification with role are understand of another's emotions, state of life, and feelings, actions of another person. Empathy that is effected an individual's development background has been emphasized as a communicative process.

The aims of this research, was to evalvase the relation between empathy levels and school achievement, and to determine factors effected empathy in nurse student. The study groups (N=34) was composed of nursing students in Istanbul University-Health College of Bakirkoy. This study was used school achievement record, socio-demographic test and empathy test. Empathy Ability Test- Form B constructed by Ü.Dökmen (1988).

Data were assessed using percentage, Student's t-test, Pearson analysis, Variance Analysis. No statistically significant relationships were found between students of empathy levels in I., II., III. and IV. class (p>0.05). Empathy levels wasn't significantly related to school achievement (p>0.05). Student that is love own job had higher school achievement than those isn't love own job (p<0.05).

GİRİŞ

Bireye holistik bir bakış açısı ile yaklaşan hemşirelik mesleğinin amacı; sağlığın geliştirilmesi, korunması ya da iyileştirilmesidir. Tüm hemşirelik uygulamalarının temelinde ise iletişim vardır. İnsana doğrudan hizmet veren hemşireler, yaptıkları tüm uygulamalarda hasta ile iletişim kurarak kişilerarası etkileşim sürecini başlatırlar.

Hemşirelik mesleğini “kişilerarası etkileşim süreci” olarak ele alan Orlando, Travelbee, Peplau gibi kuramcılar, kuramlarında hasta-hemşire iletişimini temel almışlardır (Velioğlu 1999, Birol 2004). İletişim, fikirlerin, duyguların, düşüncelerin, niyetlerin ve gereksinimlerin insanlar arasında karşılıklı olarak iletildiği bir süreçtir (Özcan 1996). Bu süreç içinde tarafların birbirini anlayabilmesi için, kendini karşısındakinin yerine koyabilmesi yani empati kurabilmesi gerekir.

Empati, yardım edici (terapötik) ilişkinin en önemli boyutudur (Terakye 1995). Hemşirelerin, etkin iletişim becerileri ile bireyin ihtiyaçlarını belirleyebilmeleri için empatik duyarlılığa sahip olmaları gerekir. Empati kurmak ile yardım etme isteği arasında olumlu ilişki vardır (Öz 1998). Hemşireler hasta ve ailesi ile iletişim kurdukları her alanda, ihtiyaçların ve tepkilerin belirlenebilmesi için empatik yaklaşıma ihtiyaç duyarlar. Çünkü hasta ve ailesini anlayabilmek zor bir deneyimdir (Terakye 1995).

Literatürde, empatinin Rogers tarafından “danışmanın, kendisini danışanın yerine koyarak, onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması ve bu durumu ona iletmesi süreci” olarak tanımlandığı belirtilmiştir (Dökmen 1990, Wispe 1986).

Empati, kişinin kendi duygularını işe karıştırmadan karşısındakini ayrı bir birey olarak kendi gerçekliği içinde kavrama, anlama ve onun olanaklarını tahmin etmesini sağlayan, sempatiye göre daha katılımcı bir duygulanım olarak tanımlanmaktadır. Başka bir ifade ile,

empatide karşıdaki birey gibi davranmak, sempatide karşıdaki birey olmak söz konusudur (Dökmen 1996, Sabuncu 1997, Wispe 1986).

Literatürde, empatinin sosyal yapı, moral değerlere uyum ve yardımseverlikten pozitif olarak, anksiyete, depresyon, suçluluk ve çocuk istismarından negatif olarak etkilendiğinden ve yardım edici davranış ile, empati ve sosyal sorumluluk arasında ilişki olduğundan bahsedilmektedir (Kaplan 1998, Öz 1998). Empatik beceri ve yaş arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara göre ise yaşın artması empatik anlayışın artmasına neden olmaktadır (Dökmen 1998, Kaplan 1998, Squier 1990). Gelişim literatürü, çocukların empatik davranışları öğrenebileceğini savunur. Empati, erken çocukluk döneminde ailenin özelliklerine göre gelişen bir yetenektir (Akkoyun 1987, Gladstein 1983).

Araştırma, hemşirelik mesleğini seven öğrencilerin empati beceri puanlarının yüksek olduğu ve bu öğrencilerin daha başarılı oldukları, empati beceri ölçęi puanının yaşla birlikte arttığı varsayımlarından yola çıkılarak planlanmıştır.

Terapötik hasta-hemşire ilişkisinin kurulmasında, hemşirenin empati becerisi önemli bir etkiye sahiptir. Empati becerisinin gelişmesinde ise, bireyin yaşı, sosyal çevresi, aldığı eğitim önemlidir. Bu çalışmanın amacı, lisans eğitimi süresince hemşirelik öğrencilerinin, okul başarı durumları ile empati becerileri arasındaki ilişkiyi ve bu beceriyi etkileyen faktörleri belirlemektir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın evrenini, İstanbul Üniversitesi Bakırköy Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümüne kayıtlı 256 öğrenci, örneklemini ise 2000/2001 güz yarı yılında lisans eğitime başlayan ve bu çalışmaya katılmayı kabul eden 38 öğrenci oluşturmuştur. 4 öğrenci empati beceri ölçęini yeterli doldurmadıkları, araştırmaya katılmak istememeleri, yıl tekrarı yaptıkları için mezun olmamaları nedenleri ile araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Araştırma 2000-2004 yılları arasında, okul yönetiminden izin alınarak, longitudinal ve tanımlayıcı bir çalışma olarak gerçekeştirildi. Öğrenciler, birinci sınıftan itibaren mezuniyete kadar izlenerek, öğrencilerin başarı durumları ile empati becerisi arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için, anket formları her yılın bahar yarıyılı sonunda öğrencilere uygulandı ve değerlendirildi.

Gereçler

Çalışmada, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek üzere araştırmacı tarafından geliştirilen bir soru formu kullanıldı. Bu soru formu sosyo-demografik özelliklerden başka empati ile ilgisi olduğu

düşünülen öğrencilerin hayvan besleme, hastane deneyimi, mesleklerini sevme durumları ile ilişkili soruları da içermektedir.

Öğrencilerin başarı durumlarını belirlemek üzere, Ağırlıklı Genel Not Ortalaması (AGNO) puanları kullanıldı. AGNO hesaplaması, öğrencilerin okula kayıt yaptırarak dönemden itibaren aldıkları derslerdeki başarı notlarının, o dersin kredisi ile çarpımından elde edilen sonucun, aldıkları derslerin toplam kredilerine bölünmesi ile elde edilmektedir. Öğrencilerin ders ve okul başarıları 4'lük sistemde değerlendirilmiştir. Araştırmada, öğrencinin okul başarı durumu ile empati becerisi arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için, bahar yarıyılı sonundaki AGNO değeri, okul başarı ölçüsü olarak kabul edilmiştir.

Öğrencilerin empati durumlarını değerlendirmek üzere, Dökmen (1998) tarafından "Aşamalı Empati Sınıflaması"na dayandırılarak oluşturulmuş olan ve Türkiye'de geçerliği, güvenilirliği test edilmiş "Empati Beceri Ölçeği (EBÖ)-B Formu" kullanıldı. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması, Dökmen tarafından 1988 yılında gerçekleştirilmiştir ($r=.83$, $p<.001$).

Verilerin değerlendirilmesinde, istatistiksel yöntem olarak "frekans dağılımı", "Pearson Korelasyon Analizi", "t Testi" ve "Varyans Analizi" kullanıldı.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20.85 ± 1.98 'dir. Öğrencilerin %58.9'u 19-20 yaşları arasında ve %79.5'i lise çıkışlı olup, üniversite öncesinde mesleki eğitim almamıştır (Tablo 1).

Öğrencilerin %38.2'si öğrenci yurdunda, %38.2'si ailesi ile birlikte yaşadığını, %32.4'ü bahçeli apartman dairesinde oturduklarını belirtmiştir.

Öğrencilerin % 52.9'unun annesi, %32.4'ünün babası ilkokul mezunudur (Tablo 1).

Öğrencilerin %35.3'ü 1 kardeşe, %29.4'ü 2 kardeşe sahip olduklarını ve %55.9'u ailedeki ilk çocuk olmadıklarını belirtmiştir (Tablo 1).

Mesleklerini sevme durumlarına bakıldığında % 90.6'sı mesleklerini sevdiklerini, % 9.4'ü mesleklerini sevmediklerini bildirmişlerdir. Öğrencilerin %46.9'u mezuniyet sonrası hastanede çalışmak istediklerini, %31.3'ü ise eğitim alanında çalışmak istediklerini belirtmiştir. İki

öğrenci, mesleklerini sevmeye ve mezuniyet sonrası çalışmak istedikleri alanı ile ilgili soruları cevapsız bırakmıştır.

Tablo 1. Öğrencileri Tanıtıcı Özellikler (N=34)

ÖZELLİKLER		N	%
Yaş	17-18 yaş	8	23.5
	19-20 yaş	20	58.9
	21-22 yaş	5	14.7
	23-24 yaş	1	2.9
Mezun olduğu okul	Lise	27	79.5
	Meslek Lisesi	6	17.6
	Ön Lisans	1	2.9
	Öğrenci Yurdu	13	38.2
Öğrencinin kaldığı yer	Aile ile birlikte	13	38.2
	Akraba ile birlikte	2	5.9
Ailenin yaşadığı ev	Arkadaş ile birlikte	2	5.9
	Hemşire Lojmanı	4	11.8
	Apartman dairesi (Bahçeli)	11	32.4
	Apartman dairesi (Bahçesiz)	10	29.4
Annenin eğitimi	Mustakil ev (Bahçeli)	8	23.5
	Mustakil ev (Bahçesiz)	5	14.7
	Okur-yazar değil	4	11.8
	Okur-yazar	2	5.9
Babanın eğitimi	İlkokul	18	52.9
	Ortaokul	3	8.8
	Lise	5	14.7
	Yüksekokul	2	5.9
Kardeş sayısı	Okur-yazar değil	0	0
	Okur-yazar	0	0
	İlkokul	11	32.4
	Ortaokul	9	26.5
Ailedeki ilk çocuk olma durumu	Lise	8	23.5
	Yüksekokul	6	17.6
	1 kardeş	12	35.3
	2 kardeş	10	29.4
	3 kardeş	9	26.5
	4 ve üstü kardeş	3	8.8
	Evet	15	44.1
	Hayır	19	55.9

Öğrencilerin %67.6'sı yaşamlarının bir döneminde hayvan beslediklerini, bunlardan %52.2'si kafes hayvanı, %47.8'i akvaryum hayvanı beslediklerini bildirmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu (%47.8'i) 4 yıldan fazla hayvan beslediklerini belirtmişlerdir. %43.5'i besledikleri hayvanın bakımının sadece kendileri tarafından yapıldığını ifade etmişlerdir (Tablo 2).

Dört Yıl süren lisans eğitimi süresince, araştırmaya katılan öğrencilerin %66.7'si el sanatları, %96.7'si halk müziği, %30'u girişkenlik eğitimi ve %36.7'si terapötik ilişkilerde sanatın kullanımı derslerini seçmeli ders olarak almışlardır (Tablo 3).

Tablo 2. Öğrencilerin Hayvan Besleme Durumu İle İlgili Özellikleri

ÖZELLİKLER		N	%
Hayvan besleme durumu (N=34)	Evet	23	67.6
	Hayır	11	32.4
	Kümes Hayvanı	8	34.8
Beslenen Hayvanın Cinsi*	Kafes Hayvanı	12	52.2
	Kedi, Köpek	10	43.5
	Akvaryum Hayvanı	11	47.8
	Kendisi	10	43.5
	Anne	6	26.1
Bakım sorumluluğu*	Baba	1	4.5
	Kardeş	6	26.1
	Tüm aile bireyleri	3	13
	1 yıl	6	26.1
Besleme yılı (N=23)**	2 yıl	5	21.7
	3 yıl	1	4.3
	4 yıl ve üstü	11	47.8

* Birden fazla seçenek işaretlenmiştir.

** "N" sayısı olarak hayvan beslediğini belirten öğrenciler alınmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin Eğitim Aldıkları Seçmeli Derslere Göre Dağılımı (N=30)

ÖZELLİKLER		N	%	
Seçmeli Dersler	El Sanatları	Alan	20	66.7
		Almayan	10	33.3
	Girişkenlik Eğitimi	Alan	9	30
		Almayan	21	70
	Halk Müziği	Alan	29	96.7
		Almayan	1	3.3
	Terapötik İlişkilerde Sanatın Kullanımı	Alan	11	36.7
		Almayan	19	63.3

Araştırmaya katılan öğrencilerin Empati Beceri Ölçeği puan (EBÖ-B) ortalaması ilk yıldan itibaren artmıştır (Tablo 4). Öğrencilerin yıllara göre puan ortalamaları, Ay ve Özcan'ın (2003) yaptıkları araştırmada hemşire ve ebe öğrencilerin Empati Beceri Ölçeği (EBÖ) puan ortalamasından (131.15±21.52) yüksektir.

Hemşireler üzerinde yapılan benzer araştırmalarda elde edilen empati beceri ölçeği puan ortalamaları, araştırma bulgumuzdan düşüktür. Bulgumuz, Pek ve arkadaşlarının (1995) yaptığı araştırmada, çocuk hemşirelerinin EBÖ-B puan ortalamasından (129.24±19.21), Aştı ve Turgay'ın (1996) yaptığı araştırmada hemşirelerin EBÖ-B puan ortalamasından (120.97±16.52) ve Ay ve Sabuncu'nun (1999) yaptığı araştırmada hemşirelerin EBÖ-B puan ortalamasından (124.19±23.34) daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmamızda, öğrencilerin I., II., III ve IV. sınıf EBÖ-B puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamazken, öğrenciler en düşük EBÖ-B puanını 1. sınıfta iken almışlardır. Öğrencilerin II. ve III. sınıfta EBÖ-B

puanları, yıl ile doğru orantılı olarak yükselmiştir. Bu sonuç yaş, bilgi, eğitim ve deneyim arttıkça EBÖ-B puanının anlamlı olarak arttığı ve empatik becerinin eğitim ile geliştirilebileceğini gösteren literatür ile uyumludur (Dökmen 1998, Kaplan 1998, Squier 1990, Pektekin 1997). Köseoğlu (1994) araştırmasında, tecrübeli danışmanların, tecrübesi daha az olanlara oranla danışma ilişkisinde daha fazla empati gösterdiklerini ve lisansüstü eğitim yapan danışmanların empati becerilerinin yüksek olduğunu saptamıştır. Öz (1993), hemşirelere empatik eğilim ve empatik beceri kazandırılmasında eğitimin etkinliğini ölçmek amacı ile yaptığı araştırmasında, verilen eğitim ile hemşirelerin hastayı anlayabilme ve empatik yaklaşımda bulunabilme becerisinin arttığını saptamıştır.

Tablo 4. Öğrencilerin Empati Beceri Puan Ortalamalarının Yıllara Göre Dağılımı

YIL	EMPATİ BECERİ PUANI	
	X	Sd
1	133.97 ± 18.26	
2	154.07 ± 22.01	
3	160.91 ± 21.74	
4	156.22 ± 21.97	

Araştırmamızda, IV. sınıf öğrencilerinin EBÖ-B puanları, I. ve II. sınıf öğrencilerinin puanlarından yüksek, III. sınıf öğrencilerinin puanlarından düşüktür. Pek ve Dedik (2001) yaptıkları benzer çalışmada, öğrencilerin EBÖ-B puanlarını I.yıl en düşük, IV. yıl en yüksek ve aralarındaki farkın IV.yıl lehine anlamlı olduğunu belirtmiştir (F=785; p<0.0001). Tanrıdağ (1992) çalışmasında, lisansüstü eğitim yapan psikologların empati becerilerini, lisans mezunu psikologların empati becerilerinden yüksek bulmuştur. Yaşar (1993) yaptığı çalışmada, hemşirelik okulu öğrencilerinin, empati becerileri ile hemşirelerin empati becerileri arasında hemşirelik öğrencileri lehine anlamlı fark bulmuştur. Bu araştırma sonuçları ve bulgumuz göstermiştir ki; yaş ve eğitim arttıkça empati becerisi gelişmekte ancak empati becerisinin kazanılması uzun bir süreç gerektirmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin %66.7'si seçmeli ders olarak "El Sanatları", %36.7'si "Terapötik İlişkilerde Sanatın Kullanımı" derslerini almıştır. El Sanatları ve Terapötik İlişkilerde Sanatın Kullanımı derslerini alan öğrenciler ile bu dersleri almayan öğrencilerin EBÖ-B ve AGNO'ları karşılaştırılmış, aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır (p>0.05). Bu sonuca göre, El Sanatları ve Terapötik İletişimde Sanatın Kullanımı derslerini almış olmalarının, öğrencilerin empati becerileri ve okul başarıları üzerinde etkisi olmadığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin empati beceri puan ortalaması ile okul başarı puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0.05$). Bu sonuca göre, empati becerisinin okul başarısı üzerinde etkisi yoktur.

Öğrencilerin mesleki derslerdeki başarı durumları ile empati beceri puanları karşılaştırılmış ve aralarında istatistiksel bir ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$). Bu bulgu öğrencilerin genel başarı durumları ile empati beceri puanları arasında ilişki bulunmaması sonucu ile uyumludur (Tablo 5).

Tablo 5. EBÖ-B ile Öğrencilerin Ders Başarıları Arasındaki İlişkinin Dağılımı

Mesleki Dersler	EBÖ-B N= 22	EBÖ-B1 N= 22	EBÖ-B2 N= 22	EBÖ-B3 N= 22	EBÖ-B4 N=22
Hemşirelik Esasları	r= 0.335 p= 0.128	r= 0.385 p= 0.07	r= 0.231 p= 0.301	r= 0.507 p= 0.06	
İç Hastalıkları Hemşireliği	r= -0.008 p= 0.971	r= 0.166 p= 0.448	r= 0.099 p= 0.662	r= 0.173 p= 0.441	
Cerrahi Hastalıkları ve Hemşireliği	r= 0.338 p= 0.124	r= 0.210 p= 0.324	r= 0.247 p= 0.267	r= 0.260 p= 0.260	
Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği	r= 0.191 p= 0.396	r= 0.267 p= 0.206	r= 0.315 p= 0.154	r= 0.145 p= 0.509	
Çocuk Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği	r= 0.321 p= 0.145	r= 0.145 p= 0.498	r= -0.168 p= 0.455	r= -0.040 p= 0.856	
Psikiyatri Hemşireliği	r= 0.170 p= 0.473	r= -0.078 p= 0.732	r= -0.416 p= 0.068	r= -0.098 p= 0.673	
Halk Sağlığı Hemşireliği	r= 0.077 p= 0.732	r= 0.199 p= 0.350	r= 0.543 p= 0.09	r= 0.347 p= 0.105	
Hemşirelikte Yönetim	r= -0.166 p= 0.483	r= -0.134 p= 0.552	r= -0.306 p= 0.190	r= -0.068 p= 0.771	
Hemşirelikte Öğretim	r= 0.320 p= 0.147	r= -0.024 p= 0.913	r= 0.076 p= 0.737	r= -0.147 p= 0.502	

Mesleğini sevdiğini belirten öğrenciler ile sevmediğini belirten öğrencilerin mezuniyet başarı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($t=2.218$ ve $p<0.05$). Mesleğini sevdiğini belirten öğrencilerin AGNO ortalaması daha yüksektir (Ortalama AGNO=2.85±0.48). Literatürde, bir başkasına yardım etme için empati becerisinin gerekli olduğu ve empatik eğilimi yüksek olan kişilerin,

insanlara yardım etmeyi istedikleri için hemşirelik mesleğini seçtikleri belirtilmiştir (Öz 1998).

Araştırmada, kardeş sahibi olanların EBÖ-B puanları ile kardeş sahibi olmayanların EBÖ-B puanları arasında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Yapılan bir araştırmada hemşirelerin kardeş sayıları arttıkça empati becerilerinin arttığı saptanmıştır (Ay ve Sabuncu 1999). Ay ve Özcan'ın (2003) araştırmasında, kardeş sahibi olan öğrencilerin EBO-B puanları, kardeş sahibi olmayanların puanlarından anlamlı derecede yüksektir. Kardeş sahibi olma empati becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Ancak, araştırma bulgumuz, bu literatür bilgisi ile uyumlu değildir.

Araştırmamızda, ailenin ilk çocuğu olma durumu ile EBÖ-B puanları arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$). İlk çocuk olma durumu empati becerisini etkilememektedir.

Karaaslan ve Özgür (2001), "Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği" dersinin EBÖ-B düzeyine etkisini inceledikleri araştırmada, dersi almadan önce EBÖ-B puanları ile kaldıkları yer arasında ilişkide, ayrı evde yaşayan öğrencilerin EBÖ-B puan ortalamalarını yurtda ve aile ya da akrabaları ile kalan öğrencilerin EBÖ-B puan ortalamalarından daha yüksek bulmuştur ($F=2.75$, $p<0.05$). Araştırmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özellikleri ile EBÖ-B puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bu sonucun, izlenen öğrenci sayısının küçük grup özelliği taşımasından kaynaklandığı düşünülmüştür.

Hayvan besleme ile EBÖ-B puanları arasındaki ilişki incelendiğinde, hayvan besleyenler ile beslemeyen öğrencilerin EBÖ-B puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur ($p>0.05$). Ay ve Özcan'ın (2003) araştırmasında, hayvan besleyen öğrencilerin EBO-B puanları, beslemeyen öğrencilerin EBO-B puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dört yıl boyunca her eğitim dönemi sonunda empati becerileri değerlendirilerek, başarı durumları izlenen öğrencilerin, empati beceri puanlarının ilk yıldan itibaren arttığı, yaş, bilgi ve deneyim arttıkça EBÖ-B puanının arttığı belirlenmiştir. Bu sonuç mesleki eğitim ve klinik uygulamaların empati becerisini geliştirmeye katkıda bulunduğunu düşündürmektedir.

Mesleği sevme durumu ile okul başarısı arasında yakın ilişki vardır. Mesleği sevdiğini belirten öğrencilerin, sevmediğini belirten öğrencilere göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Sevme durumunun başarıya isteğini arttırdığı söylenebilir.

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda öneriler şu şekilde sıralanabilir;

- Mesleği sevme durumu ile öğrencilerin okul başarıları arasında yakın ilişki vardır. Öğrencilerin, mesleği sevme yönünde güdülenmesi sağlanarak okul başarısı yükseltilebilir.
- Literatürde, kardeş sayısı, hayvan besleme durumunun empati becerisini olumlu yönde etkilediği belirtilmekle birlikte, araştırmanın küçük bir grup ile yapılması nedeniyle anlamlı ilişki bulunmamıştır. Benzer araştırma, büyük grupla tekrar yapılmalıdır.
- Mesleki bilgi ve deneyim arttıkça empati beceri puanı da yükselmektedir. Ders içeriklerinde empati kavramına geniş yer verilmesi, uygulamalar ile hasta-hemşire iletişim örneklerinin sayıca fazla örneklenmesi empati becerisini arttırabilir.

KAYNAKLAR

1. Akkoyun F (1987). Empati ve ahlaki yargı. Psikoloji Dergisi, 6:21, 91-97.
2. Aştı N, Turgay M (1996). Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin empatik becerileri ile hastaya bütüncül yaklaşımlarını içeren aktiviteleri arasındaki ilişki. Ankara, 32. Ulusal Psikiyatri Kongresi Özet Kitabı.
3. Ay F, Sabuncu N (1996). Hemşirelerin empati becerilerinin değerlendirilmesi, Hemşirelik Bülteni, 12:45, 61-70.
4. Ay F, Özcan N (2003). Hemşire ve Ebe öğrencilerin empati becerileri ve kişilerarası ilişki tarzlarının incelenmesi, 07-11 Eylül 2003 II. Uluslar arası & IX. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, 314-317.
5. Birol L (2004). Hemşirelik Süreci. 6. Baskı, İzmir: Etki Matbaacılık Ltd. Şti., 54-95.
6. Dökmen Ü (1998). Empati kurma becerisi ve sosyometrik statü arasındaki ilişki. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1-2: 21, 155-190.
7. Dökmen Ü (1996). İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem Yayıncılık, Ankara.
8. Dökmen Ü (1990). Yeni bir empati modeli ve empatik becerinin iki farklı yaklaşımla ölçülmesi. Psikoloji Dergisi, 7: 42-50.
9. Karaaslan A, Özgür G (2001). "Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği" dersi uygulamasının öğrencilerin empatik eğilim ve becerilerine etkisinin incelenmesi. I. Uluslar arası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi kitabı, Antalya; Türkiye, 29 Ekim-2Kasım 2000; 311-314.
10. Kaplan HI, Sadock BJ (1998). Synopsis of Psychiatry. Williams&Wilkins, Baltimore.
11. Köseoğlu MS (1994). Psikolojik danışmanların empatik becerilerinin ve kişilik özelliklerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
12. Öz F (1993). Hemşirelerin empatik iletişim becerisi ve eğilimine eğitimin etkisi. III. Hemşirelik Sempozyumu Kitabı, 391-402.

13. Öz F (1998). Hemşirelikte özgecilik (Yardım edicilik). Cumhuriyet Üniversitesi Yüksekokulu Dergisi, 2: 1, 53-58.
14. Özcan A (1996). Hemşire-Hasta İlişkisi ve İletişim. İzmir, Saray Tıp Kitabevleri, 62-63.
15. Pek H, Dedik T (2001). Marmara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin empatik beceri gelişimi: Longitudinal bir çalışma. I. Uluslar arası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi kitabı, Antalya; Türkiye, 29 Ekim-2Kasım 2000; Kongre Kitabı, 428-430.
16. Pek H ve ark. (1995). Çocuk hemşirelerinin empatik eğilim ve empati becerilerinin saptanması. IV. Ulusal Hemşirelik Kongresi Bildiri Özet Kitapçığı, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu, 32-33.
17. Pektekin Ç (1997). İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu'nda uygulanan eğitimin öğrencilerin davranışları ve benlik saygısı üzerine etkisi. III. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Kongresi Kitabı, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Basımevi, 38-46.
18. Sabuncu N (1997). "Empati Kavramı ve Hemşirelik". Kocaeli Üniversitesi 12 Mayıs Hemşirelik Haftası Etkinlikleri Konuşması, İzmit.
19. Squier RW (1990). A model of empathic understanding and adherence to treatment regimens in practitioner-patient relationships, Soc. Sci. Med., 30: 11, 325-339.
20. Tanndağ ŞR (1992). Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
21. Terakye G (1995). Hasta Hemşire İlişkileri. 4. Baskı, Ankara, Aydoğdu Ofset, 118-123.
22. Velioglu P (1999). Hemşirelikte Kavram ve Kuram. İstanbul, Alaş Ofset Matbaacılık, 221-283.
23. Wispe L (1986). The distinction between sympathy and empathy: to call forth a concept, a word is needed. Journal of Personality and Social Psychology. 50:2, 314-321.
24. Yaşar İ (1993). Hemşirelik öğrencilerinin ve hemşirelerin psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve empati Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara.